

БОНИ (франц. bon — талон, чек, від лат. bonus — добрий, зручний) — короткотермінові боргові зобов'язання, що випускаються державною скарбницею, муніципальними органами влади, окремими установами та підприємствами. Випуск Б. держ. скарбниці є однією з форм держ. кредиту, причому терміном «Б.» позначається або особл. вид зобов'язань держ. скарбниці (напр., у США — ощадні Б.), або звичайні скарбничі векселі (у Франції — «бон дю трезор»). На відміну від ін. видів держ. цінних паперів, Б. використовуються як купівел. та платіж. засіб, тобто виконують роль грош. сурогатів. Обертаються й котируються на біржі. Б. — паперові грош. знаки невеликої вартості, що випускаються в тимчас. обіг як розмінні гроші. Б. також називають паперові гроші, що вийшли з обігу й стали предметом колекціонування. Сучасна **боністика** до Б. відносить усі паперові грош. знаки, які мають хоч одну обов'язкову ознаку грошей — оплата, обіг, накопичення, світові гроші, скарби. Сучасні Б. на території України та країн СНД поділяються на загальнообов'язкові, Б. приват. випусків, госпрозрахункові, рекламні гроші, тесери. До загальнообов'язкових Б. належать паперові грош. знаки, банкноти, кредитні, казначейські та ін. білети, якими в обов'язк. порядку вимушене користуватися населення країни або адм. одиниці у певний істор. період. До них відносять заг.-держ. випуски (грош. знаки, випущені від імені федерал. або нац. верховного рівня закон. влади; наддруковки на держ. позиках та купонах від них, які застосовуються як гроші в країні), місцеві випуски (тимчас. випуски грошей, проведені від імені регіон. органів влади, самопроголошених нестійких урядів, самоуправлінь, місц. органів влади будь-якого рівня, з дозволу вищих органів і розповсюджуються тільки на обмеженій території; випуски грошей великих т-в та підприємств, які впливають на політику та економіку насел. пункту й мають більшу ліквідність, ніж держ. гроші, напр., випуски заводууправлінь Уралу у 1918–20-х рр. тощо), військ. випуски незабезпечених паперових грошей від імені окупац. влад (гроші вторгнення та звільнення), таборів гроші (грош. випуски від імені репресив. органів на тер. таборів військовополонених або концтаборів), випуски органів соц. забезпечення місц. рад, самоуправлінь (для отримання безкоштов. продуктів незабезпеч. верствою населення). До приватних належать Б., випущені організаціями, підприємствами, невеликими відомствами, для виплати зарплати повністю або частково, на добровіл. засадах. Причини появи — відсутність грош. знаків дріб. номіналів, інтенсивна інфляція в країні, обмеження

державою власної валюти з метою зменшення інфляції або підготовки до проведення грош. реформи, деномінації, застосування бартеру підприємством тощо. У цих випадках приватні грош. випуски бувають: багаторазові (довгострокові та з обмеженням терміном застосування), одноразові (з обмеженням терміну застосування — 1 місяць — або з продовженням термінів щоразу на 1 місяць), у вигляді чекових книжок, карток споживача, цільові випуски (на придбання продуктів або промтоварів, премії, однораз. допомога на дітей тощо), іменні одноразові випуски (для погашення заборгованості по зарплаті, випуски для отримання товарів у кредит за рахунок майбут. зарплати). До приватних відносять також випуски Б. магазинами для виплати залишку постій. покупцям з наступним прийманням його для оплати товару; товарні цільові випуски підприємств для отримання хліба, молока, м'яса, власної продукції, проїзду в транспорті; спільні випуски декількох підприємств для взаєморозрахунку за надані один одному послуги (можуть мати універс. обіг на двох підприємствах, як, напр., на шахті «Ударник» та КСП ім. Артема у м. Сніжне Донец. обл. або роздільні випуски — сервіс-чеки підприємств Новосибірська, РФ). Госпрозрахункові гроші — випуски 30-х рр. 20 ст., які застосовувалися для економії держ. грошей та подальшого їх використання у безприбутк. заходах (зміцнення оборони держави); випуски у с.-г. та ін. підприємствах, де створ. орендні підрозділи та колективи; створення «валюти» для приват. банків с.-г. підприємств. Рекламні гроші отримують у магазині під час оплати покупки в розмірі певного відсотка від її вартості, безкоштовно під час проведення реклам. заходів, презентацій та враховують у вартість покупки, також їх друкують безпосередньо у ЗМІ для вирізування та подальшого застосування при оплаті товарів у зазначених магазинах. Тесери — талони, купони тощо на дозування продуктів, промтоварів та побут. техніки або взагалі обмеження застосування сум грошей населенням. На території України заг. кількість описаних і каталогізованих Б. становить понад 11 тис. знаків, на тер. РФ — бл. 28 тис. знаків. Усього на тер. СНД відомо бл. 50 тис. паперових грош. знаків.

Рекомендована література

1. Рябенко П. Ф., Бутко В. И. Полный каталог бумажных дензнаков и бон России, СССР, стран СНГ (1769– 2000 гг.). К., 1999–2000.

П. Ф. Рябенко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Бони / П. Ф. Рябченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-37002>. — Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).